

КОНКУРЕНТНИ ПРЕДИМСТВА НА ДЪРЖАВНИТЕ ГОРСКОСТОПАНСКИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Константин Колев¹, Невена Шулева¹, Валентина Маринова²

¹ Лесотехнически университет, София

² Изпълнителна агенция по горите, София

Резюме

Изведена е изследователската теза на проучването, а именно: Конституираните 6 публични предприятия за управление на горите държавна собственост имат различни конкурентни предимства. Те зависят от териториалните фактори на горскостопанското производство. Разработена е методика за оценка на конкурентните им предимства като териториалните фактори са стандартизирани в скала от 1 до 7. Разработен е алгоритъм, посредством който териториалните фактори, представени от система показатели се превръщат в параметри и индикатори за конкурентоспособност. Направена е скала за подреждане на предприятията по индикатори за тяхната конкурентоспособност, а именно: конкурентоспособност на произвежданата продукция, производителност на труда, финансова стабилност, натрупване на активи, адаптивност към пазара, резултативност от горските територии, резултативност от дървесните запаси. Изчислен е комплексен критерий за конкурентоспособност. Направени са обобщения на получените от проучването резултати.

Ключови думи: конкурентност, предприятия стопанисващи държавни горски територии, индикатори за конкурентоспособност.

Key words: competitiveness, state forest enterprises, indicators for competitiveness.

JEL: Q23.

Увод

Съществуват различни методи за оценка на фирмената конкурентоспособност, но нито един не е общоприет. Основни недостатъци на повечето от тях са липсата на показатели, параметри и индикатори, които да са приложими за икономическите организации независимо от отрасловата им принадлежност и невъзможност да се разработи единен за всички тях идеален модел за оценка на фирмената конкурентоспособност. Според Ив. Йовков моделът в своя аналитичен вид трябва да се представи чрез една математическа формула; да бъде възможно най-добрият алгоритъм за оценка на наблюдаваните икономически организации; да не позволява включването на нагаждаеми параметри, показатели и индикатори; да съответства на поредицата от наблюдавани икономически процеси и да ги обяснява; да дава възможност за целенасочени бъдещи решения, които водят до повишаване значимостта на икономическите организации в изследваните пазари [2].

Методика

От познатите ни идеални модели отговарящи на горните условия намираме за целесъобразна приложимостта на модела „Поликсир“ използван от проф. Ив. Йовков [2] и модела за оценка на фирмената конкурентоспособност предложен от проф. М. Велев [1].

Аналитичният вид на модела „Поликсир“, алгоритъма за неговото прилагане и математичес-

ката постановка на икономическата задача, която се решава чрез него е:

Нека A е крайно множество от алтернативи $a_i \in A$, където $i=1, 2, 3, \dots, m$. Алтернативите a_i се оценяват чрез няколко числови критерия $W_j(a_i)$, където $j=1, 2, 3, \dots, n$. На всяка алтернатива $a_i \in A$, критерият $W_j(a_i)$ съпоставя едно число C_{ij} и това е изпълнено за всички такива критерии. Проблемът е да се намерят алтернативи, които са най-добри едновременно по всички критерии. При тези условия на задачата може да се намери единствена числова функция $F(a_i)$ върху множеството A , която е функция на частните критерии W_j , т.е.:

$$F(a_i) = F(W_1, \dots, W_j, \dots, W_n), \quad (1)$$

За формула (1) се допуска адитивна структура на функцията. Освен това е възможно за всеки критерий да се определи едно число h_i , отразяващо неговата значимост. Така функцията $F(a_i)$ за всяка отделна алтернатива добива вида:

$$f_i = \sum h_i \cdot C_{ij}, \quad (2)$$

Получените чрез формула (2) числови изрази подреждат алтернативите и най-добрата е тази, за която е изпълнено условието:

$$f_{in} = \max_{i \in A} (f_i), \quad (3)$$

Последователността на работа при определяне на комплексната оценка е следната:

- оценките C_{ij} се привеждат в еднородна скала, т.е. извършва се нормализация, като за всеки критерий W_j се определя $C_j = \max$; $C_j = \min$, както и модула Δ на тяхната разлика;
- всяко C_{ij} се заменя с числов израз d_{ij} , който се получава по формула:

$$d_{ij} = \frac{C_j - C_{j\min}}{\Delta} \quad (4)$$

При така определените d_{ij} нека: критериите W_k , където $k \in j$ да се минимизират: критериите W_p , където $p \in j$ да се максимизират, функцията $F(a_i)$ да се решава на $\max$, т.е.:
 $F(a_i) = F(W_1, \dots, W_j, \dots, W_n) = \max$. (5)

Всички критерии W_k , които съгласно условието трябва да се минимизират се транспонират по формулата:

$$d'_{ij} = 1 - \frac{C_j - C_{j\min}}{\Delta} \quad (6)$$

Числата d'_{ij} на стълбовете с критерии W_k позволяват събирането им с числата d_{ij} от стълбовете с критерии W_p . От множеството d_{ij} и d'_{ij} се получава една не строга наредба на възможните алтернативи. Ако е необходимо всяко d_{ij} и d'_{ij} се коригира с вектор $\vec{h}$, отразяващ значимостта на всеки критерий.

Комплексният критерий $F(a_i)$ се получава чрез сумиране на числовите изрази на d_{ij} и d'_{ij} за всяка алтернатива. Въз основа на него се ранжират наблюдаваните икономически организации по равнището на тяхната конкурентоспособност и се определя ранговата им типизация в скала много добра, добра, незадоволителна.

Моделът „Поликсир“ позволява стандартизиране на наблюдаваните показатели в параметри, позволява използването на параметри, които имат разнопосочни влияния, но не е пригоден за формиране на стандартна скала с долна и горна граница. Този недостатък в това изследване се преодолява като се използва моделът на М. Велев. Аналитичния му вид се представя чрез формула [7]:

$$BO_{xi} = 6 \cdot \frac{(X_i - X_{\min})}{(X_{\max} - X_{\min})} + 1, \quad (7)$$

където

BO_{xi} е балната оценка за показател x на i предприятие;

X_i – стойността на съответния показател за i предприятие;

$X_{\max}$ и $X_{\min}$ са максималната и минималната стойност на показател X за множеството от изследваните i горскостопански предприятия.

Чрез тази формула се преобразуват скалите получени чрез модела „Поликсир“ и стандартизирани от 0 до 1 в скала ограничена в границите от 1 до 7. Алгоритъмът на това преобразуване е в следната последователност:

- Преобразуване на показателите в индикатори за оценка на конкурентните предимства на 6 горскостопански предприятия на държавата – горовладелец. Тези индикатори за нуждите на това изследване са: конкурентоспособност на продукцията от дървопроизводството; производителност на труда; финансова стабилност; натрупване на активи; адаптивност към пазара; резултативност от горските територии; резултативност от дървесните запаси. Тъй като всеки от горните индикатори се определя от различни по брой показатели с различни мерни единици (лв., m^3 , ha и др.) се пристъпва първо към стандартизиране в скала от 0 до 1, а след това и трансформиране в скала с долна граница 1 и горна 7. Всеки един от индикаторите се получава в следната методическа последователност:
- Индикатор за конкурентоспособност на продукцията от дървопроизводството: показателите за тази цел са качеството и цената на основния продукт – дървесината. Според размера на дървесните сортименти тя се диференцира в следните категории – едра, средна, дребна и дърва, а според дървесния вид на широколистна и иглолистна. На тази основа пазара на дървесина може да се раздели на осем сегмента. Критерий за качество на продукцията е максималното реализирано количество широколистна и иглолистна дървесина (едра, средна, дребна и дърва) от съответната горскостопанска единица. За да бъде полученият показател нормиран в граници от 1 до 7 се прилага формула (8):

$$BO_{kdi}^j = 6 \cdot \frac{(KD_i^j - KD_{\min}^j)}{(KD_{\max}^j - KD_{\min}^j)} + 1, \quad (8)$$

където

$KD_i^j, KD_{\max}^j, KD_{\min}^j$ са количествата дървесина от съответните категории широколистна и иглолистна дървесина за различните горскостопански единици;

$BO_{кдi}^j$ е балната оценка за качеството на j категория широколистна и иглолистна дървесина на i горскостопанска единица, бал.

За цената на четирите категории широколистна и иглолистна дървесина нормирането се извършва отново чрез използване на формула (7) като вместо с X_i , X_{max} и X_{min} се замества със съответните цени:

$$BO_{ци}^j = 6 \cdot \frac{(\Pi_i^j - \Pi_{min}^j)}{(\Pi_{max}^j - \Pi_{min}^j)} + 1, \quad (9)$$

където

$BO_{ци}^j$ е балната оценка за цената на j широколистна и иглолистна категория дървесина на i горскостопанска единица, бал.

След определяне на балните оценки за качеството на категориите дървесина и техните цени се пристъпва към определяне на конкурентоспособността на продукцията по следната формула:

$$OBO_{кдi} = \frac{\sum_{j=1}^8 (BO_{кдi}^j + BO_{ци}^j)}{16}. \quad (10)$$

където

$OBO_{кдi}$ е оценка за конкурентоспособността на дървесната продукция на i горскостопанска единица продукция.

По-високата бална оценка е критерий за по-висока конкурентоспособност на продукцията.

- Индикатор за производителност на труда

Производителността на труда се определя като съотношение между добавената стойност и броя на заетите в съответното предприятие. По-конкретно, тя се пресмята чрез формула (11) [1]:

$$\Pi = \frac{\text{Разходи за заплати и осигуровки} + \text{Печалба} + \text{Амортизации}}{\text{Брой на заетите}} \quad (11)$$

Балната оценка за производителността на труда се определя чрез формула (12), като в нея се замества със стойностите за производителността на труда определени чрез формула (11):

$$BO_{\Pi i} = 6 \cdot \frac{(\Pi_i - \Pi_{min})}{(\Pi_{max} - \Pi_{min})} + 1. \quad (12)$$

В конкретния случай, колкото получената оценка е по-близо до 7, толкова по-голяма е конкурентоспособността на предприятието.

- Индикатор финансова стабилност

Индикаторът финансови резултати се оценява чрез показателите: рентабилност на собстве-

ния капитал (финансовата рентабилност); обща ликвидност и финансова автономност [1]. Тези показатели се пресмятат чрез следните формули:

$$\begin{aligned} \text{Рентабилност на собствения капитал} &= \\ &= \frac{\text{Балансова печалба}}{\text{Собствен капитал}} \end{aligned} \quad (13)$$

$$\text{Общаликвидност} = \frac{\text{Краткотрайни активи}}{\text{Краткосрочни задължения}} \quad (14)$$

$$\text{Финансованезависимост} = \frac{\text{Собствен капитал}}{\text{Сума на пасивите}} \quad (15)$$

Чрез формула (7) аналогично на балните оценки за цената и производителността на труда се пресмятат балните оценки за рентабилност на собствения капитал, общата ликвидност и финансовата независимост (автономност). С така получените бални оценки се пресмята обобщаваща бална оценка за финансовия резултат. Това става чрез формула [1]:

$$OBO_{фрi} = 0,6 \cdot BO_{рск} + 0,2 \cdot BO_{ол} + 0,2 \cdot BO_{фн}. \quad (16)$$

където

$OBO_{фрi}$ е обобщаващата бална оценка за финансовия резултат на i горскостопанска единица, бал;

$BO_{рск}$ – бална оценка на рентабилността на собствения капитал, бал;

$BO_{ол}$ – бална оценка на общата ликвидност, бал;

$BO_{фн}$ – бална оценка на финансовата независимост, бал.

- Индикатор за натрупване на активи

Този индикатор може да се определи чрез различни показатели. За горското стопанство той се оценява чрез темповете на прираст на дълготрайните активи и дървесния запас. Темпът на прираст на дълготрайните активи и дървесния запас се пресмята по формулата:

$$ТП = \frac{Y_{тг} - Y_{пг}}{Y_{пг}} \cdot 100, \% \quad (17)$$

където

ТП е темпът на прираст на съответния показател (дълготрайните активи/дървесния запас), %;

$Y_{тг}$ – размерът на показателя през текущата година;

$Y_{пг}$ – размерът на показателя през предходната година.

Чрез формула (7) темповете на прираст на дълготрайните активи и дървесния запас се преобразуват в бални оценки. Обобщаващата бална оценка за растежа на предприятието се пресмята като балните оценки за темповете на

прираст на дълготрайните активи и дървесния запас се умножат с коефициенти на значимост и след това се сумират (формула 18). Коефициентите на значимост са определени по експертен път и сумарната им величина е равна на 1:

$$ОБО_{тпi} = 0,6БО_{тпдз} + 0,4БО_{да} , \quad (18)$$

където

ОБО_{тпi} е обобщаващата бална оценка за натрупването в i предприятие, бал;

БО_{тпдз} – бална оценка на темпа на прираст на дървесния запас, бал;

БО_{да} – бална оценка на растежа на дълготрайните активи, бал.

- Индикатор за адаптивност към пазара

Адаптивността към пазара се определя въз основа на предложеното количество дървесина и действително реализираното.

$$АП = \frac{\text{Предложено количество} - \text{Реализирано количество}}{\text{Предложено количество}} \cdot 100, (\%) \quad (19)$$

където

АП е адаптивността към пазара. Чрез формула (7) се определя балната й оценка (БО_{ап}).

- Индикатор за резултативност от горските територии

Пресмята се като отношение между приходите от дърводобив и площта на държавните горски територии за всяка една горскостопанска единица. Получените резултати се преобразуват в бална оценка (БО_{рт}) чрез формула (7).

- Индикатор за резултативност от дървесния запас

Пресмята се като отношение между приходите от дърводобив и дървесния запас за всяка една горскостопанска единица. Получените резултати се преобразуват в бална оценка (БО_{рдз}) чрез формула (7).

- Обобщаваща оценка за конкурентоспособността на горскостопанското предприятие

Обобщаващата оценка за конкурентоспособността се определя като сума от претеглените с коефициенти на значимост бални оценки. Коефициентите на значимост се определят чрез експертно мнение. По-голямата стойност на пресметната по този начин обобщаваща оценка означава по-голяма конкурентоспособност [1].

Табл. 1. Работна таблица за пресмятане на обобщаваща бална оценка [адаптирано по Мл. Велев, 1]

Индикатори	Коефициент на значимост	Бални оценки	Претеглени бални оценки
1. Конкурентоспособност на предлаганата продукция	0,20		
2. Производителност на труда	0,20		
3. Финансова стабилност	0,10		
4. Натрупване в активи	0,10		
5. Адаптивност към пазара	0,15		
6. Резултативност от горските територии	0,15		
7. Резултативност на дървесния запас	0,15		
Обобщаваща оценка	1		$\sum_{i=1}^7 \text{Пр}БО_i$

Оценка на конкурентоспособността на ЮИДП, ЮЗДП, ЮЦДП, СЗДП, СИДП, СЦДП към 2010 г.

Въз основа на представената по-горе методика в таблици 2-7 е извършена обобщена оценка на конкурентоспособността на съответните държавни горскостопански предприятия. Представената оценка е определена въз основа на данни за 2010 г. за ресурсите и резултатите на включените в 6-те държавни горскостопански предприятия горскостопански единици (ДГС и ДЛС).

Изводи

Оценката на конкурентоспособността към 2010 г. на 6-те държавни предприятия дава основание да се формулират следните изводи:

- Обобщаващата бална оценка на характеристиката конкурентоспособност на предлаганата продукция се определя на базата на бални оценки за количеството реализирана широколистна и иглолистна дървесина по категории и балните оценки за техните цени. По отношение на този индикатор класирането е както следва: ЮЦДП-Смолян (7,0 бала), ЮЗДП-Благоевград (3,45 бала), ЮИДП-Сливен (3,45 бала), СИДП-Шумен (3,01 бала), СЗДП-Враца (2,01 бала) и СЦДП-Габрово (1,69 бала). От класирането е очевидно, че в района на ЮЦДП-Смолян е постигнато оптимално съотношение между качество и цена на дървесната продукция.
- Производителността на труда се определя като съотношение между добавената стойност и броя на заетите в съответното

КОНКУРЕНТНИ ПРЕДИМСТВА НА ДЪРЖАВНИТЕ ГОРСКОСТОПАНСКИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Табл. 2. Обобщаваща оценка за конкурентоспособност на ЮИДП, Сливен

Показатели	Коефициент на значимост	Бални оценки	Претеглени бални оценки
1. Конкурентоспособност на предлаганата продукция	0,20	3,45	0,69
2. Производителност на труда	0,20	4,20	0,84
3. Финансова стабилност	0,10	2,95	0,30
4. Натрупване в активи	0,10	2,88	0,29
5. Адаптивност към пазара	0,15	4,49	0,67
6. Резултативност от горските територии	0,15	3,49	0,52
7. Резултативност от дървесния запас	0,10	3,51	0,35
Обобщаваща оценка	1,00		$\sum_{i=1}^7 \text{ПБО}_i = 3,66$

Табл. 3. Обобщаваща оценка за конкурентоспособност на ЮЗДП, Благоевград

Показатели	Коефициент на значимост	Бални оценки	Претеглени бални оценки
1. Конкурентоспособност на предлаганата продукция	0,20	3,45	0,69
2. Производителност на труда	0,20	3,16	0,63
3. Финансова стабилност	0,10	2,34	0,23
4. Натрупване в активи	0,10	6,42	0,64
5. Адаптивност към пазара	0,15	4,23	0,63
6. Резултативност от горските територии	0,15	1,00	0,15
7. Резултативност от дървесния запас	0,10	1,00	0,10
Обобщаваща оценка	1,00		$\sum_{i=1}^7 \text{ПБО}_i = 3,08$

Табл. 4. Обобщаваща оценка за конкурентоспособност на ЮЦДП, Смолян

Показатели	Коефициент на значимост	Бални оценки	Претеглени бални оценки
1. Конкурентоспособност на предлаганата продукция	0,20	7,00	1,40
2. Производителност на труда	0,20	3,83	0,77
3. Финансова стабилност	0,10	7,00	0,70
4. Натрупване в активи	0,10	5,77	0,58
5. Адаптивност към пазара	0,15	7,00	1,05
6. Резултативност от горските територии	0,15	6,65	1,00
7. Резултативност от дървесния запас	0,10	3,16	0,32
Обобщаваща оценка	1,00		$\sum_{i=1}^7 \text{ПБО}_i = 5,81$

Табл. 5. Обобщаваща оценка за конкурентоспособност на СЗДП, Враца

Показатели	Коефициент на значимост	Бални оценки	Претеглени бални оценки
1. Конкурентоспособност на предлаганата продукция	0,20	2,01	0,40
2. Производителност на труда	0,20	1,00	0,20
3. Финансова стабилност	0,10	3,32	0,33
4. Натрупване в активи	0,10	1,49	0,15
5. Адаптивност към пазара	0,15	1,00	0,15
6. Резултативност от горските територии	0,15	2,79	0,42
7. Резултативност от дървесния запас	0,10	1,00	0,10
Обобщаваща оценка	1,00		$\sum_{i=1}^7 \text{ПБО}_i = 1,75$

Табл. 6. Обобщаваща оценка за конкурентоспособност на СИДП, Шумен

Показатели	Коефициент на значимост	Бални оценки	Претеглени бални оценки
1. Конкурентоспособност на предлаганата продукция	0,20	3,01	0,60

(продължение)

Показатели	Коефициент на значимост	Бални оценки	Претеглени бални оценки
2. Производителност на труда	0,20	7,00	1,40
3. Финансова стабилност	0,10	1,89	0,19
4. Натрупване в активи	0,10	2,69	0,27
5. Адаптивност към пазара	0,15	2,53	0,38
6. Резултативност от горските територии	0,15	7,00	1,05
7. Резултативност от дървесния запас	0,10	7,00	0,70
Обобщаваща оценка	1,00		$\sum_{i=1}^7 \text{ПБО}_i = 4,59$

Таблица 7. Обобщаваща оценка за конкурентоспособност на СЦДП, Габрово

Показатели	Коефициент на значимост	Бални оценки	Претеглени бални оценки
1. Конкурентоспособност на предлаганата продукция	0,20	1,69	0,34
2. Производителност на труда	0,20	3,58	0,72
3. Финансова стабилност	0,10	1,00	0,10
4. Натрупване в активи	0,10	1,04	0,10
5. Адаптивност към пазара	0,15	1,87	0,28
6. Резултативност от горските територии	0,15	6,65	1,00
7. Резултативност от дървесния запас	0,10	4,48	0,45
Обобщаваща оценка	1,00		$\sum_{i=1}^7 \text{ПБО}_i = 2,98$

предприятие. Класирането по този индикатор е както следва: СИДП-Шумен (7,00 бала), ЮИДП-Сливен (4,20 бала), ЮЦДП-Смолян (3,83 бала), СЦДП-Габрово (3,58 бала), ЮЗДП-Благоевград (3,16 бала) и СЗДП-Враца (1,00 бала). Първото място по производителност на труда за СИДП-Шумен не е случайно. То се обяснява с постигнатия най-висок финансов резултат през 2010 г. от всички шест предприятия, който възлиза на 780 хил. лв., както и с предпоследното място по брой на заетите от 972 служители. Незадоволителното предпоследно място на ЮЗДП-Благоевград е следствие от отрицателния финансов резултат от -112 хил. лв. и значителния брой на заетите от 2 106 служители, който отрежда второ място на предприятието по брой на заетите. Относно последното място на СЗДП-Враца следва да се отбележи, че то е резултат от ниския финансов резултат за 2010 г., който възлиза на 15 хил. лв.

- Индикаторът „финансова стабилност“ се определя чрез три показателя – рентабилност на собствения капитал, обща ликвидност и финансова автономност на предприятието. По този индикатор класирането изглежда по следния начин: ЮЦДП-Смолян (7,00 бала), СЗДП-Враца (3,32 бала), ЮИДП-Сливен (2,95 бала), ЮЗДП-Благоевград (2,36 бала), СИДП-Шумен (1,89 бала), СЦДП-Габрово (1,00 бала).

Относно първото място на ЮЦДП-Смолян трябва да се отбележи, че то се определя от максималната оценка от 7,00 бала на общата ликвидност и високата оценка за финансова независимост, възлизаща на 6,82 бала. Същевременно, второто място за СЗДП-Враца е следствие от оценката за финансова независимост, която е равна на 7,00 бала.

- Индикаторът „натрупване в активи“ се оценява, чрез темповете на прираст на дълготрайните активи и дървесния запас. Възможностите за управленско въздействие върху стойностите на тази характеристика се ограничават до темповете на прираст на дълготрайните активи, тъй като прирастът на дървесния запас се определя най-вече от природните дадености. Класирането по този индикатор е следното: ЮЗДП-Благоевград (6,47 бала), ЮЦДП-Смолян (5,77 бала), ЮИДП-Сливен (2,88 бала), СИДП-Шумен (2,69 бала), СЗДП-Враца (1,49 бала) и СЦДП-Габрово (1,04 бала). Първото място за ЮЗДП-Благоевград е следствие от съществения прираст на дълготрайните активи и дървесния запас за 2010 г. Реалната стойност на първия показател възлиза на 3 241 хил. лв., а на втория на 2 890 091 m³. По отношение на първия показател ЮЗДП-Благоевград е на първо място от шестте държавни предприятия, а по отношение на втория е на второ място след ЮЦДП-

Смолян, което има прираст на дървесния запас от 3 218 959 м³.

- Адаптивността към пазара се определя въз основа на предложеното и реализираното количество дървесина. По този индикатор класирането изглежда по следния начин: ЮЦДП-Смолян (7,00 бала), ЮИДП-Сливен (4,49 бала), ЮЗДП-Благоевград (4,23 бала), СИДП-Шумен (2,53 бала), СЦДП-Габрово (1,87 бала), СЗДП-Враца (1,0 бала). Подредбата дава основание да се предположи, че по всяка вероятност в първите две дирекции процедурите за продажба на дървесината са достатъчно гъвкави, а качеството и количеството на предлаганата дървесина съответства на нуждите на дърводобивните и преработвателни фирми в региона.
- По индикатора „результативност от държавните горски територии“ класирането на предприятията изглежда по следния начин: СИДП-Шумен (7,00 бала), ЮЦДП-Смолян (6,65 бала), СЦДП-Габрово (6,55 бала), ЮИДП-Сливен (3,49 бала), СЗДП-Враца (2,79 бала) и ЮЗДП-Благоевград (1 бала). Тук следва да се отбележи, че това класиране е определено въз основа на приходите от дървесина на 1 ха държавна горска територия, а те са както следва: СИДП-Шумен (65,13 лв./ha), ЮЦДП-Смолян (63,84 лв./ha), СЦДП-Габрово (63,47 лв./ha), ЮИДП-Сливен (52,31 лв./ha), ЮЗДП-СЗДП-Враца (49,76 лв./ha) и ЮЗДП-Благоевград (43,21 лв./ha).
- По индикатора „результативност от дървесния запас“ първото място отново се заема от СИДП-Шумен (7, бала), а последните две места от СЗДП-Враца (1 бал) и ЮЗДП-Благоевград (1 бал). Съответно второ, трето и четвърто място се заемат от СЦДП-Габрово (4,48 бала), ЮИДП-Сливен (3,51 бала) и ЮЦДП-Смолян (3,16 бала). Предс-

тавените оценки са определени въз основа на отношението между годишните приходи от дърводобив и дървесния запас на държавните горски територии. Това съотношение за шестте предприятия приема следните стойности: СИДП-Шумен (0,52 лв./м³), СЦДП-Габрово (0,40 лв./м³), ЮИДП-Сливен (0,36 лв./м³), ЮЦДП-Смолян (0,34 лв./м³), СЗДП-Враца (0,24 лв./м³) и ЮЗДП-Благоевград (0,24 лв./м³)

- Въз основа на представените по-горе индикатори се пресмятат обобщаващите бални оценки за конкурентоспособността на изследваните предприятия. Получава се следното класиране: ЮЦДП-Смолян (5,81 бала), СИДП-Шумен (4,59 бала), ЮИДП-Сливен (3,66 бала), ЮЗДП-Благоевград (3,08 бала), СЦДП-Габрово (2,98 бала) и СЗДП-Враца (1,75 бала).
- В полученото крайно класиране за конкурентоспособност на предприятията прави впечатление четвърто място на ЮЗДП-Благоевград. Въпреки, че предприятието е на първо място по натрупване в активи, то реализира отрицателен финансов резултат, заема предпоследно място по производителност и последно по результативност от горските територии и дървесния запас. Очевидно е, че притежаваните активи не се управляват достатъчно ефективно и предприятието не може да достигне потенциалните си производствени възможности.

Литература

1. Велев, М. *Оценка и анализ на фирмената конкурентоспособност*. София. 2004 .
2. Йовков, И. *Класификатор на икономическите възможности на селищните системи в търсене на ефективни методологични решения*. София. 1986.
3. Нейков, Н. *Икономика на дървообработващата и мебелната промишленост*. София. 2011.

COMPETITIVE ADVANTAGES OF THE STATE FORESTRY ENTERPRISES

Konstantin Kolev¹, Nevena Shuleva¹, Valentina Marinova²

¹ University of Forestry, Sofia, Bulgaria

² Executive Forest Agency, Sofia, Bulgaria

Abstract

The thesis of the research is: the legitimized state forestry enterprises for management of forests possessed different competitive advantages. They depend on the territorial productive factors. The methodology for evaluation of their competitive advantages is worked out. The productive factors are standardized in a scale from 1 to 7. The territorial factors are characterized by system of indicators for competitiveness. They are: competitiveness of the production; productivity of the labour; financial stability; growth of assets; market adaptability; forest territories effectiveness; effectiveness of the timber volume. The results from the research are summarized.